

Province of the
EASTERN CAPE
EDUCATION

NASIONALE SENIOR SERTIFIKAAT

GRAAD 12

SEPTEMBER 2018

**GESKIEDENIS V2
ADDENDUM**

Hierdie addendum bestaan uit 14 bladsye.

VRAAG 1: HOE HET STEPHEN BANTU BIKO EN SY SWARTBEWUSSYNFILOSOFIE SWART STUDENTE IN DIE 1970'S BEÏNVLOED?**BRON 1A**

Hierdie bron verduidelik Biko se invloed op Suid-Afrika tussen die 1960's en 1970's.

Stephen (Steve) Bantu Biko was 'n gewilde stem van Swart bevryding in Suid-Afrika tussen die middel-1960's en sy dood in polisie-aanhouding in 1977. Dit was die tydperk waarin beide die ANC en die PAC amptelik verban was en die stemlose Swart bevolking (veral die jeug) baie ontvanklik was vir die vooruitsig van 'n nuwe organisasie wat hul griewe teen die apartheidsstaat kon dra. Biko en sy eweknieë het gereageer op ontwikkelings wat in die hoë fase van apartheid ontstaan het toe die Nasionale Party, wat vir bykans twee dekades aan bewind was, besig was om die land te herstruktureer om aan sy beleid van afsonderlike ontwikkeling te voldoen. Die NP het kleinskaalse integrasie en nabyheid wat tussen Wit-, Swart-, Kleurling- en Indiërs bestaan het verbreek deur nuwe woongebiede, nuwe parallelle instellings soos skole, universiteite en administratiewe liggame te skep.

Afgesien van die Swartbewussynbeweging (SBB), word hy ook gekrediteer vir die bekendstelling van die Suid-Afrikaanse Studente Organisasie (SASO), wat as 'n Swart alternatief vir die liberale Nasionale Unie van Suid-Afrikaanse Studente (NUSAS) geskep is. Dit is nodig om alle onsekerheid oor hierdie skuif te verstaan, aangesien Biko dikwels verkeerd as 'anti-wit' beskou was. Hierdie kategorisering is demonstreerbaar onwaar, aangesien Biko geen probleem gehad het met witmense *per se* nie – sy teiken was altyd, uiteindelik wit oppergesag en die apartheidsregering. Biko word die beste onthou vir sy bemagtiging van swart stemme, die installering van 'n gevoel van swart trots en die voortsetting van die bevrydingstryd en die verkryging van paraatheid (gereed kry vir aksie) onder die jeugbeweging.

[Vanuit: www.sahistory.org.za/people/stephen-bantu-biko. Toegang op 7 Januarie 2018 verkry.]

BRON 1B

Hierdie uittreksel beskryf Vusi Pikoli se eerste ontmoeting met Steve Biko in 1973.

In 1973, was ek deel van die SCB (Studente Christelike Beweging) by die skool. Ons het 'n uitnodiging vir 'n leierskapkursus gehad wat deur Steve Biko en die Swartbewussynsbeweging (BCM) in Port Elizabeth bestuur was. So ons het gegaan. Ons was Vrydag deur 'n kombi by ons skool opgetel – ek dink dit was 'n langnaweek – die plek was Waverly Hills genoem, 'n plaasgebied tussen Port Elizabeth en Uitenhage. Dus waar ek Steve Biko vir die eerste keer ontmoet het.

Hy het lesings aangebied, maar in die middel daarvan het die spesiale taakmag (NP-regering se spesiale veiligheidspolisie) gekom. Hulle het die plek geblokkeer en hulle het dit begin deursoek. Toe was Steve Biko weggeneem. Barney Pityana was weggeneem, maar ons het gebly. Die ander ouens het met die lesings voortgegaan.

Op die Maandag toe ons terug skool toe gegaan het was die spesiale taakmag daar om ons almal wat die lesings bygewoon het, op te tel. Ons was nou ondervra. Wat was dit wat daar was? Ek kan jou vertel, die ouens by Waverly het bo ons verstand gepraat; ons het niks verstaan wat hulle ons vertel het nie. Maar ons het geweet dat ons notas geneem het, dit weggesteek het, en hulle het ons vertel dat ons versigtig moes wees.

Selfs by ons eie skool, was ons skoolhoof eintlik gedemoveer (laer posisie gegee). Dit is hoe ek betrokke geraak het by die Swartbewussynsbeweging en politiek. Nou het hulle begin om vir ons take te gee, soos om met ander studente te praat. Ek het begin praat met Vusi (die ander Vusi) en my vriende. Ek het begin verduidelik oor die SBB. Ek was toe meer Swartbewussynsbeweging georiënteerd. Maar ek dink die ding wat alles vlam laat vat het, was die '76 opstand.

[Vanuit *My Second Initiation: The Memoirs of Vusi Pikoli* deur Pikoli and Wiener]

BRON 1C

Hierdie bron beskryf die redes vir die studente van Soweto se optog in Junie 1976.

Op die oggend van Woensdag 16 Junie 1976, het twintig duisend Soweto skoolkinders 'n optog gehou in protes teen 'n bevel (beslissing) van die Suid-Afrikaanse regering se Departement van Bantoe-Onderwys dat Afrikaans as een van die onderrigtaal in sekondêre skole gebruik moes word.

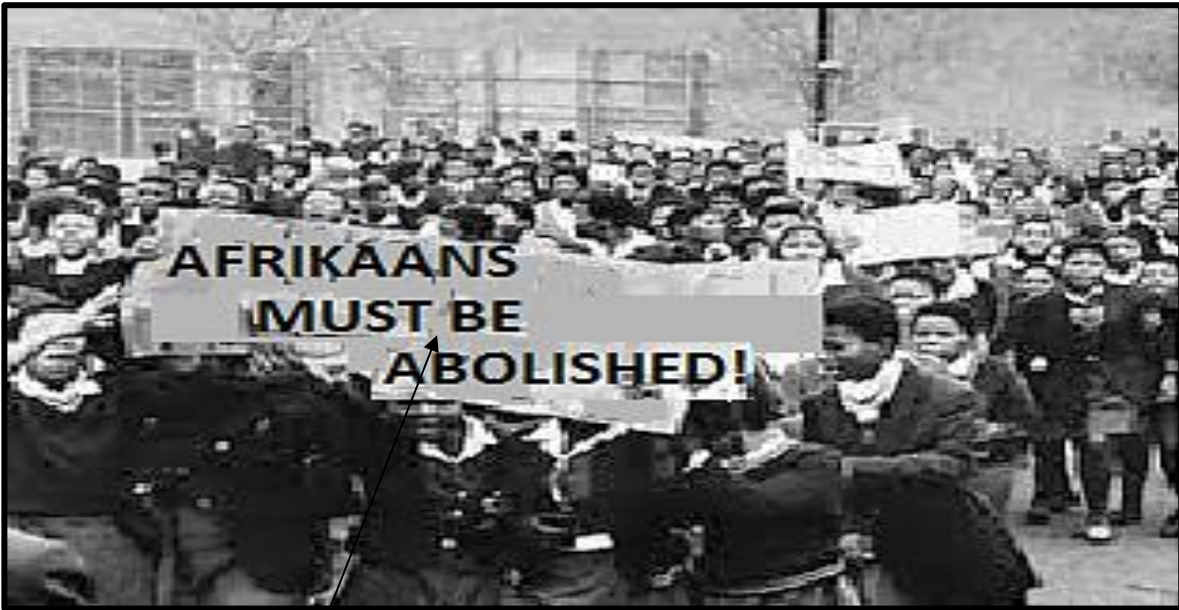
Leerders het van alle dele van Soweto op hierdie beplande optog byeengekom teen die gebruik van Afrikaans as 'n medium van instruksie in Swart skole.

Dit is nie heeltemal duidelik wat gebeur het met die aanvanklik vreedsame optog of wat die geweld ontketen het wat ten minste 176 lewens in minder as 'n week sou eis nie. Koerantfoto's en verskeie ooggetuie-berigte dui daarop dat die marsjerende studente goeie humeur, vol moed en opgewonde was. Sommige het plakkate met slagspreuke soos, 'Weg met Afrikaans!', 'Ons is nie Boere nie!', 'Viva Azania!' en 'As ons Afrikaans moet doen, dan moet Vorster Zoeloe doen!' gedra.

[Vanuit Soweto – *Black Revolt White Reaction* deur Kane-Berman]

BRON 1D

Hierdie foto beeld studente uit wat 'n optog begin na die Orlando-stadion in Soweto op 16 Junie 1976.

[Deur Noordhoekvillage.com. Toegang op 7 Januarie 2018 verkry.]

AFRIKAANS MOET AFGESKAF WORD

VRAAG 2: HOE HET DIE WAARHEID-EN-VERSOENINGSKOMMISSIE (WVK) DIE SLUIPMOORD VAN CHRIS HANI HANTEER?

BRON 2A

Die onderstaande uittreksel fokus op redes waarom die sluipmoordenaars Janusz Walus en Clive Derby-Lewis amnestie deur die Waarheids-en Versoeningskommissie geweier was.

Woensdag, 7 April 1999

Die Amnestiekomitee van die Waarheids-en-Versoeningskommissie (WVK) het amnestie geweier vir Janusz Walus en Clive Derby-Lewis, die sluipmoordenaars van Chris Hani, leier van die Suid-Afrikaanse Kommunistiese Party (SAKP). Walus, 'n Poolse immigrant, het op 10 April 1993 Hani in die oprit van sy huis in Dawn Park, Boksburg, geskiet en vermoor. Hy het 'n geweer gebruik wat deur Derby-Lewis verskaf was.

Die Komitee het bevind dat beide aansoekers versuim het om 'n volledige openbaarmaking en politieke motivering te gee ten opsigte van enige relevante en wesenlike kwessies soos uiteengesit in die Wet op die Bevordering van Nasionale Eenheid en Versoening, nr. 34 van 1995. Die komitee het besluit: 'Dit is algemeen duidelik dat die aansoekers nie op hul uitdruklike gesag of bevel van die Konserwatiewe Party (KP) opgetree het soos wat hulle voorgee vir die moord op mnr. Hani nie. Die KP het nog nooit 'n beleid van geweld of moord op politieke teenstanders aangeneem of gepropageer nie.'

Tans dien hulle albei lewenslange vonnisse vir die moord. Onlangs het Janusz Walus aansoek gedoen vir parool by die Gevangenisdienste. Sy aansoek is egter geweier. Daar was talle optogte en protes teen sy aansoek.

[Vanuit www.sahistory.org.za/dated-event/trc-refuses-amnesty-hanis-killers. Toegang op 7 Januarie verkry.]

BRON 2B

Hierdie bron is 'n uittreksel van Clive Derby-Lewis se amnestie-aansoek verhoor.

- BIZOS:** Voordat jy besluit het om jouself skuldig te maak aan moord, het jy na jou leier gegaan en spesifiek gesê, leier wat is ons party se beleid ten opsigte van die doodmaak van mense, of skade aan eiendom of die gebruik van geweld?
- DERBY-LEWIS:** Mnr. Voorsitter, ek het voorheen getuig dat ek alreeds die morele grondslag van die doodmaak in die voortdurende stryd teen die Antichris bespreek het en ek het getuig van wat my leier gesê het.
- BIZOS:** Het Dr. Hartzenberg jou persoonlik vertel dat die KP-beleid verander het vanaf nie-gewelddadig tot gewelddadig? Ja of nee?
- DERBY-LEWIS:** Mnr. Voorsitter. Dr. Hartzenberg se verklaring is op die rekords van hierdie hof, van hierdie komitee.
- BIZOS:** Beantwoord asseblief die vraag.
- DERBY-LEWIS:** Hy het my, nie persoonlik gesê nie, weereens.
- BIZOS:** Het enige ander partyleier van die Konserwatiewe Party jou persoonlik vertel dat daar 'n verandering in die beleid van die KP was vanaf nie-gewelddadig tot gewelddadig?
- DERBY-LEWIS:** Nee mnr. Voorsitter.
- BIZOS:** Dankie.
- DERBY-LEWIS:** Wat ek probeer sê mnr. Voorsitter is dat terwyl die amptelike beleid van die KP teen geweld gekant was ... Sal ons dat dit die interpretasie, die persepsie was dat die KP reeds by geweld betrokke was met die mobiliseringsplanne en die verklaring deur dr. Treurnicht.
- BIZOS:** Maar dr. Hartzenburg sê presies die teenoorgestelde, dat geweld buite die KP was. Het hy die waarheid vertel of nie?
- DERBY-LEWIS:** Hy het die waarheid vertel, en ek het dit reeds gesê.
- BIZOS:** Sê jy dat daar 'n nie-amptelike beleid van die KP was. Wat was die nie-amptelike beleid van die KP in verhouding tot geweld? Dit moet geweld wees.
- DERBY-LEWIS:** Mnr. Voorsitter ek het nie gesê dat daar 'n nie-amptelike beleid in die KP was nie. Ek het gesê dit was buite, dit was groter as die KP.

[Vanuit <http://www.doj.gov.za/trc/amntrans/index.htm>. Toegang op 7 Januarie verkry.]

BRON 2C

Die volgende uittreksel beskryf die Waarheid-en-Versoeningskommissie (WVK) se bevindings ten opsigte van die moord op Chris Hani.

Min sake veroorsaak soveel emosie soos die sluipmoord op Chris Hani. Dit is nou 20 jaar sedert skokgolwe (skielike beweging) van woede en hartseer wat die land geskud het, namate beelde van sy bloedige lyk op sy oprit oor die hele wêreld versprei is. Dit was 'n belangrike gebeurtenis wat die loop van die geskiedenis kon verander het. Tans maak een van die moordenaars, Clive Derby-Lewis, 'n hernieude poging tot begenadiging (genade), deur hierdie keer Hani se weduwee, Limpho, te ontmoet om verskoning aan te bied. Maar, alhoewel Derby-Lewis die galg ontvlug het toe sy vonnis verander was na lewenslange tronkstraf, is dit 'n baie stadige doodsvonnis. Hy sal nooit vergewe word vir die vergieting van die bloed van Chris Hani nie.

Deur hul eie erkenning het Janusz Walus en Clive Derby-Lewis Chris Hani se sluipmoord beplan om wittes tot rebellie aan te dryf (opposisie teen gesag) en om die verhoudings wat tydens die multi-party politieke onderhandelings in die 1990s gebou is, te destabiliseer.

Die Waarheids-en-Versoeningskommissie (WVK) het hul plan soos volg opgesom: 'Hulle doel was om 'n situasie te skep waarin die radikales wat Hani ondersteun het, wydverspreide chaos en wanorde in die nasleep van sy dood sou veroorsaak. Omdat die NP (Nasionale Party) nie in staat sou wees om doeltreffende beheer te neem nie, sou die situasie regsgeinde leiers verenig. Hulle sou dan met sekuriteitsmagte kon kombineer en deur in te tree 'n teenrewolusie ontketen en die regering van die land oorneem.

[Vanuit <https://www.dailymaverick.co.za>. Toegang op 7 Januarie verkry.]

BRON 2D

Die foto hieronder toon SAKP-ondersteuners met plakkate tydens 'n optog in Pretoria se sentrale sakegebied in 2017 ter ondersteuning van die Minister van Justisie, Michael Masutha, se besluit om die parool wat aan Chris Hani se moordenaar, Janusz Walus toegestaan was, te appelleer.

[Vanuit *Eyewitness News (EWN)* November 2017]

VRAAG 3: WAT WAS DIE GEVOLGE VAN GLOBALISASIE OP SUID-AFRIKA?**BRON 3A**

Hierdie bron verduidelik waarom die ANC hul ekonomiese beleid na GEAR (Groei, Werkverskaffing en Herverdeling) na 1996 verander het.

GEAR was 'n onverbloemde vryemarkprogram ... 'n kombinasie van ontspanne wisselkoerse, privatisering, fiskale dissipline en samewerking met die private sektor om uitvoergedrewe groei te produseer ...

GEAR het dus die voltooiing van die ANC se verstommende ideologiese ommeswaai bevestig ... Dit het ook groot spanning in die alliansie veroorsaak, met COSATU en die SAKP se gevoel dat hul sosialistiese besorgdhede heeltemal op sy gesit was. Wat sê in die woorde gevryf het, was dat hulle gevoel het dat die beleidsverandering sonder konsultasie op hulle opgelê was.

Die ANC het GEAR selfs sonder 'n debat in sy Nasionale Uitvoerende Komitee aangebied. Sommige ontevrede alliansielede het die politieke organisasie daarvan beskuldig dat hulle die rewolusie verrai het.

[Vanuit *In Search of History Grade 12* by J.Bottaro et al]

BRON 3B

Die onderstaande bron fokus op die strategiese denke om die mynboubedryf van Suid-Afrika wêreldwyd te versterk.

Die Minister van Handel en Nywerheid, Alec Erwin, het Suid-Afrika se nywerhede aangemoedig om 'wakker te skrik en dink' aangesien hulle toenemend gekonfronteer gaan word met 'n minder beskermde ekonomie nader aan die handel en onrus van die wêreldmarkte. Hy het daarop gewys dat, ongeag of Suid-Afrika die wêreld se grootste goud- of platinumprodusent is, 'n gebrek aan strategiese denke die mynboubedryf sy leiersposisie sal laat verloor.

Alhoewel die mynbousektor se persentasie bydra tot Suid-Afrika se binnelandse bruto produk verminder het, is die bedryf 'n belangrike uitvoerder, en verdere veredeling en waarde-toevoegingsprosesse binne die bedryf is besig om uit te brei.

Alle mynmaatskappye is in wese prysnemers in 'n globale mark; en daardie volgehoue lae pryse, soos dié van goud, kan slegs op die lang termyn 'n afname in die besigheid tot gevolg hê. 'n Oorkoepelende ophoping van bykans 30 000 ton goud in wêreldbanke is 'n probleem vir die goudbedryf, en hoewel die vraag die nuwe mynproduksie oorskry, hou die verkope van bankaandele die prys laag. Die groei in platinum-groep metale, steenkool, ystererts en sink dryf egter die Suid-Afrikaanse mynbou aansienlik aan.

Ander faktore wat 'n helpende hand aan die bedryf verskaf, is 'n Afrika-mark wat oop gemaak word en verwagtinge is dat die vasteland se skuif na toenemende vrye marktoestande sal voortduur.

Plaaslike mynmaatskappye spog reeds met sukses in lande soos Zambië, Ghana, Tanzanië en Mali, onder andere.

'Die mark vir Suid-Afrikaanse mynbou is regtig internasionaal en ons beweeg oral waar minerale ontgin word.'

[Vanuit www.miningweekly.com/.../the-globalisation-of-south-africas-mining-industry-2001. Toegang op 7 Januarie verkry.]

BRON 3C

Hierdie spotprent toon die gevolge van globalisering op die ontwikkelde en ontwikkelende nasies.

[Vanuit http://www.toonpool.com/cartoons/Globalisation_30593#img9. Toegang op 7 Januarie verkry.]

BRON 3D

Hierdie bron verduidelik die gevolge van globalisering op Suid-Afrika tydens en na die apartheids-era.

Dit is onmoontlik om die handel afsonderlik van industrialisasie en omgekeer te bespreek. Deur industrialisering word handel, plaaslik sowel as internasionaal, moontlik gemaak. Die apartheidsbeleide wat ingestel was om die land se bedrywe voor sy onafhanklikheid te bestuur, het gelei tot internasionale sanksies en ander proteksionistiese beleide wat Suid-Afrika se vervaardigingsegment negatief beïnvloed het. Die nywerheidsfirmas was afgesonder van die globale ekonomie wat die vervaardigers van die land se ekonomie gedwing het om uitsluitlik vir die land se huishoudelike mark te produseer. Hierdie beleide het ook die klein en medium ondernemings ontmoedig om te begin of om te floreer en het nie belê in die ontwikkeling van menslike kapitaal nie. 'n Mengelmoes van hoë invoertariewe, internasionale sanksies en die gebrek aan aansporings vir produksieverbetering het tot 'n onmededingende nywerheidsomgewing gelei. Uiteindelik was die eindresultaat 'n onproduktiewe vervaardigingsektor wat bevestig was deur verouderde tegnologie en prosesse.

Met met die herintegrasie van Suid-Afrika in die wêreld ekonomie gedurende die vroeë 1990's, het die liberaliseringsbeleid egter die land in staat gestel om baie van die uitdagings wat dit voorheen in die gesig gestaar het, te oorkom. Industrialisasie het sedertdien versnel en volgens *Green* het Suid-Afrika 'n jaarlikse gemiddelde van 6,7% in vervaardigde uitvoere tussen 1990 en 2005 beleef, 'n toename van 3,8% van die vorige 20 jaar. Globalisering het die vervaardigers toegang tot 'n wyer markbasis regoor die wêreld gegee en het ook verbruikers toegang tot 'n verskeidenheid goedere en dienste gegee.

[Vanuit giantscholar.com/how-globalization-has-affected-south-africa. Toegang op 7 Januarie verkry.]

ERKENNINGS

Berman-Kane, Soweto – *Black Revolt White Reaction*. (Ravan Press 1981)

Eyewitness News (EWN) November 2017

Giantscholar.com/how-globalization-has-affected-south-africa/noordhoekvillage.com.

Pikoli. V and Wiener.M, *My Second Initiation: The Memoirs of Vusi Pikoli*. (Google Books 2013.)

<https://www.dailymaverick.co.za/.../2013-04-10-the-blood-of-chris-hani-and-the-eter>

<http://www.doj.gov.za/trc/amntrans/index.htm>.

http://www.toonpool.com/cartoons/Globalisation_30593#img9

www.sahistory.org.za/dated-event/trc-refuses-amnesty-hanis-killers

www.sahistory.org.za/people/stephen-bantu-biko